

Myndigheten för yrkeshögskolan

Enhetliga förkunskapskrav för yrkeshögskolan

Återrapportering | 2016

Myndigheten för yrkeshögskolan

Återrapportering 2016: Enhetliga förkunskapskrav för yrkeshögskolan

Diarienumr.: MYH 2016/545

ISBN: 978-91-87073-91-5

Omslagsbild: Johnér Bildbyrå

Innehåll

Sammanfattning	2
1 Uppdraget	3
1.1 Utgångspunkter.....	3
1.1.1 Behörighet till yrkeshögskolan	4
1.1.2 Skärpta krav avseende särskilda förkunskaper.....	5
1.1.3 Andra förslag som har betydelse för uppdragets genomförande	5
1.2 Förutsättningar för uppdraget	7
2 Krav på särskilda förkunskaper inom yrkeshögskolan.....	7
2.1 Kartläggning av aktuella förkunskapskrav per utbildningsområde	7
2.1.1 Hela program som förkunskapskrav	10
2.1.2 Utbudet av gymnasieutbildning varierar mellan kommunerna	11
3 Förslag till enhetligare förkunskapskrav.....	11
3.1 Ekonomi, administration och försäljning.....	12
3.1.1 Redovisningsekonom.....	12
3.2 Teknik och tillverkning.....	12
3.2.1 CNC-tekniker	13
3.2.2 CAD-tekniker/konstruktör	14
3.3 Transporttjänster.....	14
3.3.1 Logistik inom yrkeshögskolan	15
3.3.2 Utbildning till logistiker, speditör och transportledare	16
3.4 Utbildningar vars innehåll styrs av lagar eller föreskrifter	16
3.4.1 Trafiklärare.....	17
3.4.2 Tandsköterska	17
3.5 Kraven bör avse gymnasie- eller programgemensamma kurser, eller kurser inom inriktningarna	18
3.6 Kan enhetliga förkunskaper innebära att utbildningarnas arbetslivsanknytning försvagas?	18
4 Behörig genom reell kompetens	18
4.1 Bedömning av reell kompetens inom yrkeshögskolan	19
4.2 Bedömning av reell kompetens inom högskolan.....	19
4.3 Kriterier för bedömning av reell kompetens inom yrkeshögskolan	20
4.3.1 Kriterier för bedömning av behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.....	20
4.3.2 Kriterier för bedömning av särskilda förkunskaper	20
5 Slutsatser	22

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har genom sitt regleringsbrev för 2016 fått i uppdrag att utreda och föreslå hur mera enhetliga förkunskapskrav kan se ut och införas för yrkeshögskolans utbildningar. Uppdraget ska genomföras i samråd med branscherna och redovisningen ska vara så utformad att den kan utgöra ett underlag för att eventuellt bemyndiga MYH att meddela föreskrifter om mer enhetliga förkunskapskrav när det gäller olika utbildningsområden i yrkeshögskolan.

Inom ramen för detta uppdrag har vi valt att lyfta fram exempel som kan tjäna som en utgångspunkt för ett fortsatt arbete med att formulera enhetliga förkunskapskrav. Exempelen avser utbildningsinriktningar eller enskilda yrkesroller. Syftet för de förslag till mera enhetliga förkunskapskrav som presenteras i denna redovisning är att underlätta studieplanering och att underlätta för gymnasieelever att fortsätta sina studier inom yrkeshögskolan efter avslutad gymnasieutbildning.

Sedan MYH fick uppdraget har regeringen lagt ett antal förslag som på olika sätt påverkar möjligheterna till studieplanering. Ett av dessa förslag är att utbildningar ska kunna ingå i yrkeshögskolan med fler utbildningsomgångar än idag, vilket sannolikt kommer att skapa större stabilitet och därmed större förutsägbarhet. Andra förslag innebär möjlighet till behörighetsgivande förutbildning inom yrkeshögskolan respektive rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux. Dessa förslag bör förbättra individens möjligheter att få behörighet och antagen till yrkeshögskoleutbildning. Andra förslag syftar till att säkerställa att det fortsatt finns möjlighet att få behörighet genom reell kompetens.

MYH bedömer att det är möjligt att ta fram och införa mera enhetliga krav på särskilda förkunskaper för yrkeshögskolans utbildningar. Inom ramen för detta uppdrag har vi dock enbart diskuterat enskilda yrkesroller eller utbildningsinriktningar, att ta fram särskilda förkunskapskrav för hela utbildningsområden är sannolikt en betydligt mera komplex uppgift. Ett bemyndigande för MYH att meddela föreskrifter om särskilda förkunskaper bör kunna gälla från 1 januari 2017. Vi bedömer dock att det i nuläget finns vissa svårigheter för MYH att utnyttja en eventuell föreskriftsrätt. Vi tror att branschernas pågående arbete kring till exempel validering kommer att tydliggöra hur krav på särskilda förkunskaper kan formuleras. I samband med MYH:s arbete med att ta fram föreskrifter för nationellt likvärdigt innehåll, ingår krav på förkunskaper som en naturlig del. Arbetet inom detta område bör ge oss möjligheter att utveckla effektiva arbetssätt och ger oss erfarenheter som bör ge förutsättningar för att ta fram enhetligare förkunskapskrav för yrkeshögskoleutbildningar.

1 Uppdraget

Myndigheten för yrkeshögskolan har genom sitt regleringsbrev för 2016 fått i uppdrag att utreda och föreslå hur mera enhetliga förkunskapskrav kan se ut och införas för yrkeshögskolan. Uppdraget ska genomföras i samråd med branscherna och redovisningen ska vara så utformad att den kan utgöra ett underlag för att eventuellt bemyndiga Myndigheten för yrkeshögskolan att meddela föreskrifter om mer enhetliga förkunskapskrav när det gäller olika utbildningsområden i yrkeshögskolan.

1.1 Utgångspunkter

I promemorian *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap* (Ds 2015:41) gav regeringen en rad förslag till åtgärder avsedda att "ge yrkeshögskolan bättre förutsättningar att fungera som ett led i yrkesutbildningssystemet för såväl unga som vuxna och att tillgodose samhällets och arbetslivets behov av kompetens i såväl det korta som mer långsiktiga perspektivet."

Promemorian uppmärksammar att det över tid blivit vanligare att utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan ställer krav på särskilda förkunskaper och att kraven ibland har varit omotiverat höga; ibland kan förkunskapskraven också variera mellan utbildningar som förbereder för samma yrke och som därför har likartat innehåll. Därmed kan det bli svårare för personer som är intresserade av yrkeshögskoleutbildning att planera sina studier. Utifrån den problematik som beskrivs föreslog promemorian bland annat följande gällande tillträde till yrkeshögskolans utbildningar:

- att MYH ska utreda och föreslå hur enhetligare förkunskapskrav för yrkeshögskoleutbildningar kan se ut och införas,
- att särskilda förkunskapskrav, utöver krav på kunskaper från kurser i gymnasieskolans nationella program, bara får ställas om det finns särskilda skäl,
- att de särskilda förkunskapskraven då bara får avse yrkeserfarenhet och andra kunskaper än de som avses i 3 kap. 3 § första stycket förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan (YHF), eller villkor som är en förutsättning för utbildningens särskilda inriktning.

De förslag till mera enhetliga förkunskapskrav som ska tas fram i regeringsuppdraget syftar alltså till att underlätta studieplanering. Tydligare och mera enhetliga förkunskapskrav förväntas minska risken att personer som är intresserade av yrkeshögskoleutbildning på grund av osäkerheten avstår från att söka.

1.1.1 Behörighet till yrkeshögskolan

De bestämmelser som reglerar behörighet till yrkeshögskolan finns i 3 kap. YHF:

1 § Behörig att antas till utbildningen är den som

1. avlagt en gymnasieexamen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning,
2. har en svensk eller utländsk utbildning som motsvarar kraven i 1,
3. är bosatt i Danmark, Finland, Island eller Norge och där är behörig till motsvarande utbildning, eller
4. genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Myndigheten för yrkeshögskolan får meddela föreskrifter om kraven i första stycket 2.

2 § Den som har annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska ska ha de kunskaper i svenska som behövs.

För att bli behörig till utbildning inom till yrkeshögskolan krävs gymnasieexamen. 3 kap. 1 § 4 pkt. YHF innebär att det finns utrymme för sökande att uppfylla kraven för behörighet genom reell kompetens, och därmed också för breddad rekrytering. Nu gällande tillträdesregler medger för ansökande utbildningsanordnare att ställa krav på *särskilda förkunskaper*. Bestämmelser kring särskilda förkunskaper finns i 3 kap. 3 § YHF:

För behörighet att antas till en utbildning får det utöver vad som anges i 1 och 2 §§ ställas krav på särskilda förkunskaper. Sådana krav ska vara nödvändiga för att den studerande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen och får avse kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolans nationella program eller motsvarande kunskaper.

Om det finns särskilda skäl får kraven på särskilda förkunskaper även avse yrkeserfarenhet och andra kunskaper än sådan som avses i första stycket, om de är av betydelse för utbildningens speciella inriktning eller det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Utöver krav på kunskaper får det även ställas villkor som är en förutsättning för utbildningens speciella inriktning eller det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Den 15 april 2016 trädde nya bestämmelser om särskilda förkunskapskrav i kraft. Före ändringen hade 3 kap. 3 § YHF följande lydelse:

För behörighet att antas till en utbildning får det utöver vad som anges i 1 och 2 §§ ställas krav på särskilda förkunskaper. Sådana krav ska vara nödvändiga för att den studerande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen och får avse

1. kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolans nationella program eller motsvarande kunskaper,
2. yrkeserfarenhet som kan vara av betydelse för utbildningens speciella inriktning eller det yrkesområde som utbildningen förbereder för, och
3. andra villkor som betingas av utbildningen eller är av betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Också i promemorian *Validering med mervärde* (Ds 2016:24) finns förslag som har betydelse för detta uppdrag. Där föreslås att utbildningsanordnarens ansvar att bedöma reell kompetens ska förtydligas genom ett tillägg i 2 kap. 12 § YHF:

12 § En studerande ska för en del av utbildningen kunna få tillgodoräkna sig annan genomgången utbildning, om de kunskaper, färdigheter och kompetenser som den studerande åberopar är av sådan beskaffenhet och har en sådan omfattning att de i huvudsak svarar mot den aktuella utbildningen. En studerande ska även kunna få tillgodoräkna sig motsvarande kunskaper, färdigheter och kompetenser som har förvärvats i yrkesverksamhet eller på annat sätt.

12 a §

Den ansvariga utbildnings-anordnaren är på begäran av en studerande skyldig att pröva om han eller hon har sådana kunskaper, färdigheter och kompetenser som enligt 12 § kan godtas för tillgodoräkande.

Ändringarna i YHF föreslås träda i kraft 1 januari 2017.

1.1.2 Skärpta krav avseende särskilda förkunskaper

Som framgått i avsnitt 1.1.1. infördes den 15 april 2016 skärpta krav på särskilda förkunskaper i YHF. Genom ändring av 3 kap. 3 § (SFS 2015:155) krävs efter denna tidpunkt att en ansökande utbildningsanordnare har särskilda skäl om de särskilda förkunskaperna ska avse yrkeserfarenhet och andra kunskaper än de som anges i första stycket nämnd bestämmelse.

Myndigheten har utrett rekvisitet särskilda skäl som vägledning vid tolkning och tillämpning i arbetet med att bedöma ansökningar som ställer upp något av dessa krav.

1.1.3 Andra förslag som har betydelse för uppdragets genomförande

Under 2016 har regeringen lagt ytterligare förslag som påverkar tillträde till yrkeshögskolan. I detta avsnitt sammanställer vi de olika förslag som lagts fram, som grund för ett antagande kring framtida bestämmelser vilket vi använder som utgångspunkt för våra förslag till mera enhetliga förkunskapskrav.

Propositionen *Rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux* (2016/17:5) föreslår bland annat en utökad rätt för vuxna att delta i komvux på gymnasial nivå för att uppnå grundläggande behörighet till yrkeshögskolan, eller för att uppfylla krav på särskilda förkunskaper för utbildning inom yrkeshögskolan. Rätten till utbildning inom komvux ska gälla den som är behörig att delta i komvux på gymnasial nivå; om utbildningen avses leda till särskild behörighet ska personen i fråga också ha grundläggande behörighet för yrkeshögskolan. Det ska inte finnas någon åldersgräns, och det ska heller inte finnas någon begränsning i antalet behörigheter en individ får läsa in. Om grundläggande behörighet kan uppnås genom olika utbildningar inom komvux på gymnasial nivå, ska

kommunerna enligt förslaget kunna välja vilken utbildning de ska erbjuda. När det gäller särskild behörighet framhåller förslaget att denna bara kan uppnås genom fasta kombinationer av kurser, varför kommunerna i detta fall inte fritt ska kunna välja vilka kurser som ska erbjudas. Kommunerna ska dock ha möjlighet att erbjuda behörighetsgivande kurser i samverkan med en eller flera andra kommuner, vilket bedöms säkerställa ett tillräckligt utbud av kurser, samtidigt som riskerna för organisatoriska problem och ökade kostnader reduceras.

De nya bestämmelserna föreslås gälla från och med 1 januari 2017.

Enligt propositionen *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap* (2015/16:198) ska behörighetsgivande förutbildningar få bedrivas inom yrkeshögskolan. Förutbildningen ska finansieras med statsbidrag eller särskilda medel och ska få ges i anslutning till en yrkeshögskoleutbildning där det saknas behöriga sökande, och där det behövs arbetskraft med sådan kompetens som utbildningen är avsedd att ge¹. MYH ska, utifrån kunskap om vilka utbildningar som är angelägna ur ett arbetsmarknadsperspektiv och som samtidigt saknar behöriga sökande, bedöma vilka förutbildningar som ska prioriteras. Huvudregeln ska vara att utbildningsanordnaren ansöker om att få bedriva förutbildning samtidigt som de ansöker om att ingå i yrkeshögskolan. Propositionen anger dock att det bör finnas en flexibilitet i systemet och att det därför ska finnas möjlighet för utbildningsanordnare att även i efterhand kunna ansöka om att få bedriva förutbildning, om det visar sig att den ordinarie utbildningen har för få behöriga sökande. Förutsättningen är då att det finns kvarstående utrymme inom yrkeshögskolan. Förutbildningen ska innehålla de moment som utbildningsanordnaren bedömer är nödvändiga för att tillgodogöra sig den efterföljande utbildningen. Vid godkänt resultat på förutbildningen ska den studerande ha en garanterad plats på den efterföljande utbildningen.

Propositionen föreslår också att utbildningar bör kunna ingå i yrkeshögskolan under längre tid än i dag, det vill säga att beslut om att ingå i yrkeshögskolan ska omfatta fler utbildningsomgångar än idag. Förslaget syftar till att ge yrkeshögskolan bättre förutsättningar att tillgodose samhällets och arbetslivets kompetensbehov i ett längre perspektiv.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft 1 januari 2017.

---

¹ I en tidigare redovisning av regeringsuppdrag (*Korta riktade insatser som kan vidtas för att skapa behörighet i de särskilda förkunskaper som krävs inom vissa yrkeshögskoleutbildningar*, dnr MYH 2014/597) föreslås en liknande möjlighet till behörighetsgivande förutbildning. Redovisningen innehåller också förslaget att MYH bör bemyndigas att utfärda föreskriftsrätt kring särskilda förkunskapskrav i syfte tydliggöra förutsättningarna för tillträde till yrkeshögskolan.

1.2 Förutsättningar för uppdraget

Eftersom syftet för det förslag till mera enhetliga förkunskapskrav som tas fram i detta regeringsuppdrag är att underlätta för gymnasieelever att fortsätta sina studier inom yrkeshögskolan direkt efter avslutad gymnasieutbildning, har vi utgått från kraven för yrkesexamen. Vi har tolkat uppdraget så, att förslagen till enhetliga förkunskapskrav ska hållas enkla och överskådliga.

Enligt proposition 2015/16:198 ska det bli möjligt att ge behörighetsgivande förutbildning inom ramen för yrkeshögskolan och proposition 2016/17:5 säger att det ska finnas en utökad rätt till behörighetsgivande utbildning inom Komvux. Våra förslag utgår därför från antagandet att det kommer att finnas utökade möjligheter att komplettera tidigare utbildning för behörighet till yrkeshögskolan.

Av Ds 2016:24 framgår att det anses viktigt att behålla möjligheten för sökande att bli antagna utifrån reell kompetens, och att utbildningsanordnarnas skyldighet att pröva sökandes reella kompetens ska tydliggöras. Vår utgångspunkt har därför varit att enhetliga förkunskapskrav bör beskrivas dels i termer av kurser inom gymnasieskolan, dels i termer av kunskapskrav för gymnasiekurserna. Kunskapskraven kan då tjäna som utgångspunkt för att formulera kriterier för bedömning av reell kompetens, vilka bör förhålla sig till resultat av lärande enligt referensramen för kvalifikationer SeQF.

Inom ramen för detta uppdrag har vi valt att lyfta fram exempel som kan tjäna som en utgångspunkt för ett fortsatt arbete med att formulera enhetliga förkunskapskrav. Förslagen har utformats så att de kan utgöra underlag för ett bemyndigande för MYH att utfärda föreskrifter om enhetliga förkunskapskrav för yrkeshögskolans utbildningar.

2 Krav på särskilda förkunskaper inom yrkeshögskolan

2.1 Kartläggning av aktuella förkunskapskrav per utbildningsområde

Inom ramen för uppdraget har vi gjort en kartläggning av särskilda förkunskapskrav för de utbildningar som beviljats i ansökningsomgångarna 2014 och 2015. Vi har sammanställt de krav som ställs och har tittat på hur motiveringarna för kraven ser ut. Efter sammanställningen har vi gjort jämförelser mellan utbildningar inom samma SUN-kod. Kartläggningen har resulterat i några iakttagelser.

Först och främst är det mycket ovanligt att de utbildningar som ingår i kartläggningen inte har särskilda förkunskapskrav. Det är endast inom utbildningsområdet Kultur, media och design som det finns en betydande del (42 %) av utbildningar som inte har några särskilda förkunskapskrav. 15 % av utbildningar inom Teknik och tillverkning har endast grundläggande behörighet som krav, medan övriga utbildningsområden i stort sett uteslutande innehåller utbildningar med särskilda förkunskapskrav.

Det varierar mellan utbildningsområdena om de särskilda förkunskapskraven innebär kurser från gymnasieskolans yrkesprogram eller de högskoleförberedande programmen. Inom området Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske finns i stor utsträckning krav på kurser från Naturbruksprogrammet. Det kan gälla kurser som Marken och växternas biologi, Fordon och redskap och Växtkunskap 1. Ett annat område som har krav från yrkesprogram är Hälso- och sjukvård samt socialt arbete. Där har många utbildningar krav på kurser från Vård- och omsorgsprogrammet eller Barn- och fritidsprogrammet. Däremot är krav på kurser från yrkesprogram inte lika vanliga inom utbildningsområdet Samhällsbyggnad och byggteknik. Här hittar man istället krav som Svenska 2, Engelska 5 och Matematik 2. I många fall anger dock anordnarna en möjlighet att ha läst Bygg och anläggning 2 istället för Matematik 2. I de övriga fall kurser från yrkesprogrammen används inom Samhällsbyggnad och byggteknik är det som krav i kombination med kurser i svenska, engelska och matematik. Inom utbildningsområdena med mer teoretiska yrkeshögskoleutbildningar som Ekonomi, administration och försäljning, Journalistik och information samt Juridik finns inga särskilda förkunskapskrav från yrkesprogrammen, utan samtliga krav gäller kurser som läses på de högskoleförberedande programmen.

Ibland saknar förkunskapskraven för likartade utbildningar gemensamma nämnare och skillnaden mellan förkunskapskrav mellan utbildningar som leder till samma yrkesroll är i vissa fall stor. Ett exempel är utbildningar till redovisningsekonom som, trots sitt relativt likartade innehåll, kan ha följande olika krav.

- Minst betyget E eller motsvarande i Svenska 2, Engelska 5, Matematik 1b eller c, Samhällskunskap 1b, Företagsekonomi 2, Privatjuridik alternativt Affärsjuridik samt minst betyget C eller motsvarande i Redovisning 2.
- De särskilda förkunskapskraven består av som lägst betyget Godkänt (E) i Svenska A (1) och B (2) och Matematik A (1) och B (2) eller motsvarande.

Skillnaderna gäller alltså vilka, och hur många, gymnasiekurser som anges som förkunskapskrav. Det kan också gälla vilken nivå inom en gymnasiekurs som krävs, till exempel Matematik 2 eller 3. Det är dock sällan skillnaderna innebär att vissa anordnare kräver gymnasiekurser medan andra kräver yrkeserfarenhet.

Skillnaderna är också stora i hur väl anordnarna motiverar sina särskilda förkunskapskrav. Många har underbyggda argument och hänvisar till delar i utbildningen som kräver förståelse i form av gymnasiekurser eller yrkeserfarenhet men i vissa fall är motiveringarna mycket knapphändiga. Detta gäller både motiveringar för krav på gymnasiekurser och för krav på yrkeserfarenhet.

I kartläggningen finns exempel på förkunskapskrav som i princip är omöjliga att uppnå på grund av att kraven avser gymnasiekurser som ges på olika gymnasieprogram eller inom programfördjupningar som sällan ges. Det här är särskilt tydligt inom utbildningsområdet Teknik och tillverkning där anordnare ibland anger krav på kurser från olika yrkesprogram. Det förekommer att utbildningar inom Teknik och tillverkning idag har svårt att rekrytera sökande och därför ställs in. Att ställa krav på kurser som är praktiskt sett är svåra att kombinera eller som ges på ett fåtal inriktningar påverkar inte rekryteringen på ett positivt sätt. Kartläggningen pekar vidare på att utbildningar inom området Teknik och tillverkning går från krav på kurser från yrkesprogrammen till krav på kurser från högskoleförberedande program, då främst kurser från Teknikprogrammet och Naturvetenskapsprogrammet.

Generellt kan, i alla utbildningsområden, ett visst övermått på krav i svenska anas. En förklaring till detta skulle kunna vara att det är ett uttryck för osäkerheten kring bedömningen av kunskaper i svenska enligt 3 kap. 2 § YHF och att man, för att vara säker på att sökande har tillräckliga kunskaper i svenska för utbildningen, lägger in det som ett särskilt förkunskapskrav. En annan möjlig förklaring är att utbildningsanordnare vill ha studerande som kan kommunicera i tal och skrift, vilket är en vanlig motivering till förkunskapskravet.

Krav på yrkeserfarenhet förekommer inom alla utbildningsområden, men inte i så hög grad som förväntat. Krav på arbetslivserfarenhet förekommer nästan inte alls. I kartläggningen har vi utgått ifrån att *yrkeserfarenhet* innebär erfarenhet från ett specifikt yrkesområde, medan *arbetslivserfarenhet* är en generell erfarenhet från arbetslivet. Även här skiljer det sig mellan utbildningsområdena och ibland även inom samma yrkesroll.

Krav på yrkeserfarenhet är vanligt inom Hotell, restaurang och turism, Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske och området Hälso- och sjukvård samt socialt arbete. Detta hänger till stor del ihop med vilka yrkesroller som finns inom respektive utbildningsområde. De utbildningar som har krav på yrkeserfarenhet är i många fall utbildningar som leder till någon form av arbetsledande roll eller innebär en specialisering inom en yrkesroll, till exempel hotellchef, trädgårdsmästare eller specialistundersköterska. Det finns också krav på yrkeserfarenhet bland de utbildningar som leder

till kvalificerade yrkesroller, och som kan vara utbildningar för personer som vill gå vidare inom ett yrkesområde eller för yrkesbytare, som till exempel Bygglövshandläggare.

Områden med lägre andel krav på yrkeserfarenhet är Data/IT och vissa delar av Ekonomi, administration och försäljning. Inom Ekonomi, administration och försäljning har till exempel branschen bakom utbildningarna till företagssäljare uttryckt starka önskemål om krav på yrkeserfarenhet. Däremot är det mycket ovanligt med krav på yrkeserfarenhet i utbildningar till löneekonom eller vårdadministratör. Ett exempel på yrkesroll där vissa anordnare kräver yrkeserfarenhet, och andra inte, är Fastighetstekniker.

Ett sätt att använda kravet på yrkeserfarenhet är som en förklaring till en motsvarandebedömning, det vill säga yrkeserfarenheten står angiven som ett eller-krav och alltså inte som ett absolut krav. Detta kan vara positivt för att bredda rekryteringen till utbildningen och kan i vissa fall öka förutsättningarna att få tillräckligt många sökande till utbildningen. Exempel på detta finns bland annat i utbildningsområdet Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske där krav på kurser från Naturbruksgymnasiet i vissa fall kan bytas ut mot relevant yrkeserfarenhet.

Något som förekommer ofta är att kurser som exempelvis Matematik 1 och Svenska 1 används som förkunskapskrav. Dessa kurser ges inom de gymnasiegemensamma kurserna både för yrkesexamen och för högskoleförberedande examen, och ingår därmed i behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan. MYH har tidigare tagit ställning att kurser som är obligatoriska för behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan, inte kan användas som särskilt förkunskapskrav.

2.1.1 Hela program som förkunskapskrav

MYH har tidigare gjort tolkningen att krav på särskilda förkunskaper inte kan avse hela gymnasieprogram, utan förkunskapskraven ska i stället avse specifika kurser. Vår kartläggning visar att det är vanligt att utbildningar inom området Teknik och tillverkning har omfattande krav på särskilda förkunskaper, och en orsak kan vara att utbildningsanordnarna försökt täcka in samtliga kurser i olika gymnasieprogram. Detta kan då även antas ha bidragit till större skillnader avseende kraven inom området.

Inom området Teknik och tillverkning hittar vi också krav på kombinationer av kurser som i princip är omöjliga att uppnå, då kurserna ges på olika gymnasieprogram. Tidigare har dessa anordnare kunnat ange att sökande ska ha gått EI- och energiprogrammet *eller* Bygg- och anläggningsprogrammet, i stället för att ange enskilda kurser.

2.1.2 Utbudet av gymnasieutbildning varierar mellan kommunerna

Gymnasieskolans upplägg innebär att alla elever läser de *gymnasiegemensamma* ämnena, vars omfattning varierar mellan programmen. De *programgemensamma* kurserna läses av alla på ett visst program, medan kurser inom *inriktningarna*² är valbara. Inriktningar finns på alla yrkesprogram utom Vård- och omsorgsprogrammet. De så kallade *programfördjupningarna* består av olika kurser som enskilda gymnasieskolor kan sätta samman till *programfördjupningspaket*. Antal kurser och poäng varierar mellan skolorna; en skola kan ha en viss inriktning och vissa programfördjupningskurser medan en annan har samma inriktning, men andra programfördjupningskurser. Fördjupningskurserna kan ge både fördjupade och breddade kunskaper.

Så som gymnasieskolan är uppbyggd efter Gy11, ska alla kurser inom ett program tillsammans leda fram till examensmålen. Eftersom undervisningsplaneringen ska utgå från både ämnesplanen och examensmålen för programmet i fråga, kan kursinnehållet för en och samma kurs variera mellan programmen. Ett förkunskapskrav avseende någon av de gymnasiegemensamma kurserna garanterar alltså inte att alla sökande har samma kunskaper, utan snarare att de har kunskaper på samma nivå. När det gäller programgemensamma kurser och kurser inom inriktningarna är likvärdigheten sannolikt större.

I sin rapport *Uppföljning av gymnasieskolan*² beskriver Skolverket att de flesta av gymnasieprogrammen har "minskat i geografisk spridning", till följd av ett minskat av antal ungdomar i gymnasieåldern. Eftersom utbildningarna ska följa elevernas intressen blir utbudet ojämnt fördelat mellan kommunerna och det finns inga garantier att en viss inriktning eller vissa kurser, eller ens ett visst program, finns i alla delar av landet.

3 Förslag till enhetligare förkunskapskrav

Inom ramen för det här uppdraget har vi valt att ta fram exempel på enhetliga förkunskapskrav för utbildningar inom några olika utbildningsinriktningar inom yrkeshögskolan. Dessa exempel kan ses som modeller för hur arbetet med enhetliga förkunskaper kan fortsätta. I samtliga fall har utgångspunkten varit den kartläggning vi gjort av de förkunskapskrav för de utbildningar som beviljades 2014 och 2015. Genom kartläggningen har vi hittat gemensamma nämnare i kraven och har därefter använt

---

² Skolverket: *Uppföljning av gymnasieskolan*. Redovisning av regeringsuppdrag om uppföljning och analys av gymnasieskolan, april 2016. Tillgänglig: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf3642.pdf%3Fk%3D3642 (2016-09-26)

dessa som utgångspunkt för att utarbeta förslag på enhetliga förkunskapskrav. I två fall har vi sedan diskuterat förslaget i möten med branschföreträdare.

Utifrån vad som sägs i Ds 2016:24 om utbildningsanordnarens ansvar att pröva behörighet genom reell kompetens, har vi också uppmanat branschföreträdarna att läsa Skolverkets kunskapskrav för de kurser som föreslagits som krav och sedan återkoppla vad i kurserna som har mest relevans för utbildningarna. Avsikten har varit att dessa kunskapskrav ska kunna användas som utgångspunkt för att formulera kriterier för bedömning av reell kompetens.

3.1 Ekonomi, administration och försäljning

3.1.1 Redovisningsekonom

Utbildningarna till Redovisningsekonom är redan idag relativt likartade till innehåll och förkunskapskrav, även om det finns undantag. De allra flesta utbildningarna ställer krav på Matematik 2 och Svenska 2, några utbildningar ställer dessutom krav på till exempel Engelska 6 och Företagsekonomi. Branschorganisationerna FAR (branschorganisationen för redovisningskonsulter, revisorer och rådgivare) och SRF konsulterna (branschorganisation inom redovisning och lön) har vid ett möte enats om att lämpliga krav för utbildningar till Redovisningsekonom är Matematik 2 och Svenska 2. Branschen anser inte att det är nödvändigt med förkunskaper i Företagsekonomi, då de studerande får tillräckligt matematiskt tänk med sig från Matematik 2.

Matematik 2 och Svenska 2 kan läsas på samtliga program vilket branschföreträdarna ser som positivt ur rekryteringssynpunkt.

Förslag: Redovisningsekonom

- Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.
- Krav på särskilda förkunskaper:
  - Matematik 2
  - Svenska 2/Svenska som andraspråk 2.

3.2 Teknik och tillverkning

Utbildningsområdet Teknik och tillverkning innehåller utbildningar till en mängd olika yrkesroller med mycket varierande arbetsuppgifter. Inom vissa områden finns endast ett fåtal utbildningar som dessutom har olika innehåll vilket gör det svårt att se något mönster i förkunskapskraven.

Inom Teknik finns utbildningsinriktningar som Verkstad och industri, Elektrisk installation och elmekanik, Energi/Drift och underhåll, Elektronik-, tele- och datatekniskt arbete, Automation/ Styr- och reglerteknik och liknande.

Inom de olika inriktningarna finns utbildningar till olika yrkesroller, till exempel inom Verkstad och Industri finns CAD-konstruktör, CNC-tekniker, Produktionstekniker, Underhållstekniker etc. Inom Energi/Drift- och underhåll finns Energitekniker, Drifttekniker, Kyl- och värmepumpstekniker etc. I och med att utbildningarna leder till så skilda yrkesroller ser också förkunskapskraven väldigt olika ut. Inom flera inriktningar finns endast ett fåtal utbildningar vilket gör att vi har valt att inte föreslå enhetliga förkunskapskrav för dessa. De utbildningar myndigheten har valt att titta närmare på utbildningar till CNC-tekniker och CAD-konstruktör/tekniker. Enligt kartläggningen ställer dessa utbildningar redan idag likartade krav.

3.2.1 CNC-tekniker

Inom branschen för CNC-teknik finns något som heter CNC-teknik 2014. Det är ett verktyg som är utarbetat av branschen och som används för validering och certifiering av personer som arbetar med CNC-styrda maskiner för skärande bearbetning. Certifieringen har tre nivåer, grönt, blått och svart. Kort kan man säga att grönt certifikat gäller kunskaper från gymnasienivå, blått från yrkeshögskolan och svart från högskolenivå. Dessa nivåer används även som förkunskapskrav. Till exempel ska utbildningar till CNC-tekniker inom yrkeshögskolan leda till kunskaper, färdigheter och kompetenser motsvarande blått certifikat, och bygga på att man har förkunskaper motsvarande grönt certifikat. I kartläggningen framkommer att flera utbildningar som leder till CNC-tekniker ställer krav avseende kurser från Industritekniska programmet *eller* grönt certifikat. Vissa ställer också krav på Matematik 1, Svenska 1 och Engelska 5. Eftersom dessa kurser ingår i behörigheten till utbildning inom yrkeshögskolan, har vi inte tagit med dem som krav på särskilda förkunskaper.

I samråd med branschorganisationen Teknikföretagen har vi tagit fram ett förslag som innebär att sökande som gått Industritekniska programmet eller Teknikprogrammet, och som har gjort vissa inriktningsval, troligen har de ämnen som anges, eftersom de föreslagna kurserna kan läsas på båda programmen.

Förslag: utbildning till CNC-tekniker, blått certifikat

- Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.
- Särskilda förkunskaper:
  - Produktionskunskap
  - Produktionsutrustning
  - Datorstyrd produktion
- *eller* motsvarande kunskaper genom grönt certifikat CNC-teknik.

3.2.2 CAD-tekniker/konstruktör

I kartläggningen framkommer att de flesta utbildningar till CAD-tekniker ställer krav på Matematik 2, samtidigt som några utbildningar ställer krav på Matematik 3 och ett fåtal endast på Matematik 1. Några utbildningar ställer krav på Svenska 2, och några på Svenska 1. Det förekommer även krav på Engelska 6, men de flesta utbildningarna ställer krav på Engelska 5. Ett par utbildningar ställer också krav på Fysik 1 och någon på yrkeserfarenhet.

Vi har diskuterat också dessa olika förkunskapskrav vid ett möte med Teknikföretagen och har i samråd tagit fram ett förslag. Teknikföretagen anser att lämpliga förkunskapskrav är Matematik 2 och Svenska 2. Inga förkunskaper i CAD krävs.

Förslag: utbildning till CAD-tekniker/konstruktör

- Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.
- Särskilda förkunskaper:
  - Matematik 2
  - Svenska 2/Svenska som andraspråk 2.

3.3 Transporttjänster

Utbildningsområdet Transporttjänster faller ganska naturligt sönder i två grupper, där den ena omfattar utbildningar med olika inriktning inom logistik, distribution och transportledning och den andra omfattar utbildningar inom land-, sjö- och luftfart och där yrkesrollerna styrs av olika författningar.

För samtliga utbildningar i den första gruppen ställs krav på kurser i engelska, matematik och svenska utöver behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan. Hur dessa krav kombineras är dock mycket olika. För majoriteten av utbildningarna ställs också krav på särskilda förkunskaper avseende kurserna Logistik 1, Logistik 2 och Transport och expedition, några utbildningsanordnare anger att kurserna ska ha lästs inom "handelsprogrammet".

För två utbildningar anges som alternativ kurserna Lageradministration och terminallogistik, Lagerprocesser och Logistik 1 från "fordonsprogrammet". Det är vanligt att utbildningsanordnarna anger att 2 års yrkeserfarenhet kan anses motsvara dessa kurser.

Enligt Skolverkets webbplats finns som möjliga yrkesutgångar från Handels- och administrationsprogrammet Logistiker och Speditör, för vilka man rekommenderar inriktning Handel och service och som fördjupningskurser bland andra Engelska 6, Svenska 2 och Logistik 1 och 2; för yrkesrollen Speditör rekommenderas också kursen Transport och spedition. Från Fordons- och transportprogrammet finns yrkesutgångarna Lagerarbetare och Terminalarbetare med inriktning Godshantering, där kursen Lageradministration och terminallogistik ingår. Bland fördjupningskurserna för yrkesutgången Lagerarbetare finns bland andra kursen Lagerprocesser. Kursen Logistik 1 rekommenderas inte för någon av utgångarna från Fordons- och transportprogrammet. Det är alltså enbart för yrkesutgången Speditör som de rekommenderade kurserna motsvarar den kombination av kurser som vanligen ställs som särskilt förkunskapskrav för YH-utbildningar inom området.

Enligt Skolverkets rapport *Uppföljning av gymnasieskolan* är Handel och Service den vanligaste inriktningen inom Handels- och administrationsprogrammet, med ungefär 2500 elever år 3 under läsåret 2014/15, varav 83% tog examen. Enligt rapporten känner dock eleverna vanligtvis inte till yrkena Logistiker och Speditör, och efterfrågan på utbildning inom området är därför låg. Det är dessutom brist på lärare, varför kommunerna inte heller erbjuder utbildning inom området. Antalet elever som har läst de kurser som efterfrågas som särskilda förkunskaper torde därför vara litet.

De fyra utbildningsomgångar som startade inom yrkeshögskolan hösten 2015 hade mellan 2,5 och 5,6 sökande per plats. Det är således inte troligt att utbildningar inom området kan komma ifråga för tillstånd att ge behörighetsgivande förutbildning, så som föreslås i proposition 2105/16:198.

3.3.1 Logistik inom yrkeshögskolan

Vi har genomfört ett möte med Örebro universitet och Skolverket i syfte att få djupare förståelse för olika yrkesroller inom logistikområdet. Enligt uppgift är det möjligt att särskilja flera nivåer, nämligen operativ, taktisk eller strategisk nivå. En skillnad mellan den taktiska och den strategiska nivån är att den taktiska nivån har en kortare tidshorisont och inte är kopplad till verksamhetens övergripande mål, och därför inte heller påverkar verksamheten, det vill säga aktiviteter, resurser och aktörer, på ett genomgripande sätt. Ju fler dimensioner som tas in, desto mer närmar man sig den strategiska nivån.

Vid mötet diskuterades möjligheten att använda de tre nivåerna som utgångspunkt för att nivåbestämma också utbildningar inom logistikområdet. Ett sätt att se saken är då att utbildningar inom gymnasiet respektive yrkeshögskolan företrädesvis bör inriktas mot de operativa och taktiska nivåerna, vilket innebär att hantera de fysiska flödena, varor för gymnasieutbildningen och pengar och information för yrkeshögskolan.

3.3.2 Utbildning till logistik, speditör och transportledare

Eftersom innehållet i de kurser som enligt kartläggningen förekommer som krav på särskilda förkunskaper är ganska specialiserade, och eftersom majoriteten ställer samma krav, kan det vara rimligt att även fortsättningsvis behålla kraven – trots det blygsamma antalet gymnasieelever som läser kurserna.

Förslag:

- Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.
- Krav på särskilda förkunskaper:
  - Engelska 6
  - Svenska 2/Svenska som andraspråk 2
  - Logistik 1
  - Logistik 2.

3.4 Utbildningar vars innehåll styrs av lagar eller föreskrifter

Den andra gruppen inom området Transporttjänster, det vill säga utbildningar inom land-, sjö- och luftfart, omfattar utbildningar där innehåll och behörighetskrav påverkas av lagstiftning och andra myndigheters föreskrifter. För dessa utbildningar föreslår vi att kraven på särskilda förkunskaper ska motsvara vad som sägs i bestämmelserna.

Förslag: Utbildning inom landtransporter, sjöfart och luftfart

- Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.
- Krav på särskilda förkunskaper och/eller villkor motsvarande den reglering som ges av behörig myndighet.

För några utbildningsinriktningar Inom luftfarten (trafikflygare, helikopterpilot och flygteknik) har MYH tillsammans med utbildningsanordnare, Transportstyrelsen och branschen gjort överenskommelser om förkunskapskrav som inte är reglerade hos annan myndighet. Dessa överenskommelser bör kunna tjäna som utgångspunkt för att ta fram föreskrifter.

3.4.1 Trafiklärare

En föreskrift om nationellt likvärdigt innehåll för trafiklärarutbildningar har nyligen beslutats av MYH (MYHFS 2016:10). Utbildningarnas innehåll styrs således både av Transportstyrelsens bestämmelser och av MYH:s föreskrift.

Kartläggningen visar att de krav på särskilda förkunskaper utbildningarna ställer idag är likvärdiga. För sex av de sju trafiklärarutbildningar som beviljades 2014 och 2015 ställs krav på Svenska 2, eller Svenska som andraspråk 2, oftast med motiveringen att yrket kräver god kommunikativ förmåga. För trafiklärarutbildningen ställs villkor som betingas av 4 § lagen (1998:493) om trafikskolor, nämligen att den sökande ska ha fyllt 21 år och under tre år ha innehaft körkort av lägst klass B.

MYH har utrett om kraven kan användas som villkor för tillträde. När det gäller ålderskravet och kravet på att ha haft körkort under minst tre år bedömer myndigheten att dessa krav inte är förenliga med 4 § lagen (1998:493) om trafikskolor. Det skulle innebära ålderskravet och tidskravet höjs.

Förslag:

- Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.
- Krav på särskilda förkunskaper:
  - Svenska 2/Svenska som andraspråk 2.
- Villkor: Körkort med förarbehörighet B.

Flera av utbildningarna ställer också krav på godkänt körprov, som används för att avgöra om den sökande har tillräcklig kör- och trafikvana för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. För att de studerande som har bäst förutsättningar att klara av utbildningen ska kunna väljas ut, finns möjlighet att använda ett körprov vid eventuellt urval.

3.4.2 Tandsköterska

Med anledning av den förändring i YHF som trädde i kraft den 1 februari 2016, har MYH reviderat föreskrifter om att utbildningar med inriktning tandsköterska ska ha nationellt likvärdigt innehåll (MYHFS 2014:6). Utifrån detta arbete har MYH nyligen fattat beslut om en föreskrift om att utbildningar med inriktning tandsköterska ska ha krav på särskilda förkunskaper avseende Svenska 2 eller Svenska som andraspråk 2, eller motsvarande (MYHFS 2016:15). Föreskriften träder i kraft 1 januari 2017 och ska tillämpas första gången på utbildning som beslutas efter den 1 april 2017.

För tillträde till utbildningar till tandsköterska som beslutas efter 1 april 2017 gäller alltså

- Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan.

- Krav på särskilda förkunskaper:
  - Svenska 2/Svenska som andraspråk 2.

3.5 Kraven bör avse gymnasie- eller programgemensamma kurser, eller kurser inom inriktningarna

Utifrån kartläggningen ser vi att de särskilda förkunskapskraven oftast avser kurser inom de gymnasiegemensamma eller programgemensamma kurserna, ibland också kurser inom inriktningarna. Med tanke på att gymnasieskolans kursutbud varierar mellan kommunerna, och att mera specialiserade kurser inte ges överallt i landet, kan det vara klokt att i första hand låta förkunskapskraven avse dessa kurser, då i syfte att så stora grupper gymnasieelever som möjligt ska få behörighet.

3.6 Kan enhetliga förkunskap innebära att utbildningarnas arbetslivsanknytning försvagas?

Föreskrifter om enhetliga förkunskapskrav kan leda till att också innehållet i yrkeshögskolans utbildningar blir mer enhetligt. Yrkeshögskolan får då sannolikt en tydligare identitet, vilket kan vara en fördel både för arbetsgivare och för personer som vill utbildas inom yrkeshögskolan. Det finns samtidigt en viss risk att arbetslivet kommer att uppfatta föreskrifter om förkunskapskrav som en inskränkning i deras möjligheter att påverka innehåll och genomförande av yrkeshögskolans utbildningar. Mera enhetliga förkunskapskrav kan då ha en negativ påverkan på möjligheterna att driva yrkeshögskoleutbildning utifrån en lokal efterfrågan, vilket skulle kunna försvåra möjligheterna att genomföra utbildning i samarbete med de delar av arbetslivet som berörs av utbildningen, så som 2 kap. 2 § YHF kräver.

4 Behörig genom reell kompetens

För att förenkla arbetet med antagningen för anordnarna, och förtydliga för sökande utan formella meriter, kan krav på särskilda förkunskaper även uttryckas i termer av kunskaper, färdigheter och kompetenser. Om kriterier för bedömning av reell kompetens formuleras i förhållande till Skolverkets kursplaner för de kurser som de särskilda förkunskapskraven avser, bör kraven bli tydligare och lättare att förstå, och rättssäkerheten och transparensen i antagningsprocessen bör öka.

4.1 Bedömning av reell kompetens inom yrkeshögskolan

Tidigare utredning i samband med ett regeringsuppdrag 2014 har visat att det finns stora skillnader i hur, och om, utbildningsanordnare tar hänsyn till sökandes reella kompetens i samband med antagning, och att det är vanligt att utbildningsanordnare känner sig osäkra i förhållande till bedömningarna. Med anledning av detta fick MYH ett regeringsuppdrag 2015 att ta fram ett stödmaterial för utbildningsanordnare.

Ds 2016:24 *Validering med mervärde* tar åter upp frågan och konstaterar att det finns skäl att förtydliga regelverket om bedömning av behörighet. Skrivelsen föreslår därför att behörighetskraven ska förtydligas så att det framgår att en sökande kan förklaras behörig genom reell kompetens, både avseende behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan och avseende krav på särskilda förkunskaper. Förutsättningen ska vara att den sökande bedöms ha förutsättningar att klara utbildningen.

Vidare föreslås ett tillägg i 2 kap. 12 § YHF där det förtydligas att den ansvariga utbildningsanordnaren är skyldig att på begäran pröva om en sökande besitter reell kompetens som motsvarar behörighetskraven. I samband med förslaget konstaterar skrivelsen att det inte finns anledning att föra in begreppet validering i förordningen i samband med bedömningar av tidigare lärande för tillträde eller tillgodoräknande.

4.2 Bedömning av reell kompetens inom högskolan

Regeringen har gett UHR ett uppdrag att genomföra försöksverksamhet avseende utvecklad bedömning av viss högskole- och yrkeshögskoleutbildning under perioden 2016 – 2020 (2017 – 2020 för YH). I försöksverksamheten ska UHR utveckla sin bedömning av utländsk utbildning, för att med stöd av en validering som utförs av universitet och högskolor eller utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan, också kunna bedöma avslutad eftergymnasial utbildning med bristande dokumentation. UHR ska även utveckla en process för att personer som har en dokumenterad men oavslutad högskoleutbildning ska kunna få sin utbildning bedömd.

Högskolorna har fått en tillfällig finansiering under 2016 för att utveckla effektivare bedömningar. Utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan bör, liksom Myndigheten för yrkeshögskolan, kunna dra nytta av de erfarenheter som görs inom uppdraget.

4.3 Kriterier för bedömning av reell kompetens inom yrkeshögskolan

4.3.1 Kriterier för bedömning av behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan

Så som gymnasieutbildningen är upplagd ska de samlade kurserna på ett visst program tillsammans leda fram till examensmålen, och de gymnasiegemensamma kurserna ska vara anpassade till det specifika yrkesprogrammet i fråga. När det gäller den Behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan, kan det därför vara rimligt att utgå från de gymnasiegemensamma ämnena (Engelska, Historia, Idrott och hälsa, Matematik, Naturkunskap, Religionskunskap, Samhällskunskap, Svenska/svenska som andraspråk).

Oavsett vilket underlag eller vilka metoder en utbildningsanordnare väljer att använda för att bedöma en sökandes behörighet utifrån reell kompetens, bör kunskapskraven för betyget E i kurserna kunna tjäna som utgångspunkt då bedömningskriterierna formuleras.

4.3.2 Kriterier för bedömning av särskilda förkunskaper

Vår kartläggning av förkunskapskrav för pågående yrkeshögskoleutbildningar visar att utbildningsanordnare ofta ställer krav avseende gymnasiekurserna Svenska 2 och Matematik 2. Exempel på detta är utbildningar till Redovisningsekonom respektive CAD-tekniker. Vi har därför vid möte med branschorganisationerna FAR och SRF, respektive Teknikföretagen, ställt frågan om vilka av de läranderesultat som formulerats för Svenska 2 respektive Matematik 2 som har betydelse för att tillgodogöra sig utbildningarna.

Vid mötena upplevde vi att branschföreträdarna ganska enkelt kunde isolera vilka kunskaper som har betydelse för respektive utbildning. Detta stärker oss i vår uppfattning att gymnasieskolans kunskapskrav bör kunna tjäna som utgångspunkt vid framtagning av kriterier för bedömning av reell kompetens.

Exempel: Redovisningsekonom

De delar i Svenska 2 som branschorganisationerna anser vara viktigast är:

- Muntliga och skriftliga framställningen med argumenterande och utredande karaktär.
- Kritisk granskning av texter.
- Språkets uppbyggnad och grammatik.

I Matematik 2 är motsvarande viktiga delar:

- Metoder för beräkningar vid budgetering.
- Strategier för att formulera algebraiska uttryck, formler och ekvationer kopplat till konkreta situationer och karaktärsämnen.
- Användning av linjära ekvationssystem i problemlösningssituationer.
- Matematisk argumentation med hjälp av grundläggande logik inklusive implikation och ekvivalens samt jämförelser med hur man argumenterar i vardagliga och yrkesmässiga sammanhang.
- Begreppet funktion, definitions- och värdemängd. Tillämpningar av och egenskaper hos linjära funktioner samt potens-, andrags- och exponentialfunktioner.
- Representationer av funktioner, till exempel i form av ord, gestaltning, funktionsuttryck, tabeller och grafer.
- Konstruktion av grafer till funktioner samt bestämning av funktionsvärde och nollställe, utan och med digitala verktyg.
- Skillnader mellan begreppen ekvation, algebraiskt uttryck och funktion.
- Strategier för matematisk problemlösning inklusive användning av digitala medier och verktyg.

Exempel: CAD- tekniker

De delar i Svenska 2 som branschföreträdarna anser vara viktigast är:

- Muntlig framställning av utredande och argumenterande slag i och inför grupp. Användning av presentationstekniska hjälpmedel som stöd i muntlig framställning.
- Uppbyggnad, språk och stil i olika typer av texter samt referat och kritisk granskning av texter. Skriftlig framställning av utredande och argumenterande texter. Normer och stildrag som hör till dessa texttyper.
- Svenska språkets uppbyggnad, dvs. hur ord, fraser och satser är uppbyggda samt hur de samspelar i grammatiken.

I Matematik 2 är motsvarande viktiga delar:

- Metoder för beräkningar vid budgetering.
- Metoder för beräkningar med potenser med rationella exponenter.

- Strategier för att formulera algebraiska uttryck, formler och ekvationer kopplat till konkreta situationer och karaktärsämnen.
- Hantering av kvadrerings- och konjugatregeln i samband med ekvationslösning.
- Råta linjens ekvation samt hur analytisk geometri binder ihop geometriska och algebraiska begrepp.
- Användning av linjära ekvationssystem i problemlösningssituationer.
- Algebraiska och grafiska metoder för att lösa potens- och andragradsekvationer samt linjära ekvationssystem.
- Lösning av exponentialekvationer genom prövning och grafiska metoder.
- Fördjupning av geometriska begrepp valda utifrån karaktärsämnenas behov, till exempel sinus, cosinus, tangens, vektorer och symmetrier.
- Matematisk argumentation med hjälp av grundläggande logik inklusive implikation och ekvivalens samt jämförelser med hur man argumenterar i vardagliga och yrkesmässiga sammanhang.
- Begreppet funktion, definitions- och värdemängd. Tillämpningar av och egenskaper hos linjära funktioner samt potens-, andragrads- och exponentialfunktioner.
- Representationer av funktioner, till exempel i form av ord, gestaltning, funktionsuttryck, tabeller och grafer.
- Konstruktion av grafer till funktioner samt bestämning av funktionsvärde och nollställe, utan och med digitala verktyg.
- Skillnader mellan begreppen ekvation, algebraiskt uttryck och funktion.

5 Slutsatser

Utifrån vår kartläggning och de kontakter med branschorganisationerna FAR, SRF och Teknikföretagen vi haft under utredningen, bedömer vi det möjligt att ta fram mera enhetliga krav på särskilda förkunskaper för yrkeshögskolans utbildningar. Inom ramen för detta uppdrag har vi dock enbart diskuterat enskilda yrkesroller eller utbildningsinriktningar; att ta fram särskilda förkunskapskrav för hela utbildningsområden är sannolikt en betydligt mera komplex, och därmed mera tidskrävande, uppgift. Myndighetens arbete med att ta fram föreskrifter för nationellt likvärdigt innehåll styrker

oss i uppfattningen att arbetet med att identifiera utbildningsinnehåll och förkunskapskrav är tids- och resurskrävande.

Det finns skillnader mellan utbildningsområden både när det gäller förekomsten av mottagande branscher, branschorganisationer eller motsvarande, och när det gäller deras beredskap att beskriva arbetslivets efterfrågan i termer av utbildnings- eller kompetens-krav. Genom MYH:s löpande kontakter vet vi att olika branscher för närvarande arbetar med beskrivningar av kompetenskrav, validering och liknande frågor. Detta arbete, och de erfarenheter som branscherna där gör, kan vara till nytta också då det gäller att beskriva förkunskapskrav i förhållande till yrkeshögskolans utbildningar.

Vi bedömer att införandet av nya bestämmelser avseende behörighetsgivande utbildning inom yrkeshögskolan respektive rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux kommer att förbättra individens möjligheter att få den behörighet som krävs för en viss yrkeshögskoleutbildning även efter gymnasieexamen. Därigenom bör förutsättningarna att gå vidare direkt från gymnasieskolan till yrkeshögskolan förbättras.

Sammantaget bedömer vi att föreskrifter om enhetliga förkunskapskrav bör leda till en större tydlighet kring yrkeshögskolans utbildningar, och därmed till förbättrade möjligheter för personer som är intresserade av yrkeshögskoleutbildning att planera sina studier. Samtidigt tror vi att regeringens förslag att utbildningar i normalfallet kan ingå i yrkeshögskolan med fler utbildningsomgångar än idag, sannolikt kommer att leda till en större stabilitet för yrkeshögskolans utbildningar, och därmed också till en större förutsägbarhet, något som bör bidra till bättre förutsättningar för studieplanering. Det är i nuläget svårt att förutse vilka effekter regeringens förslag kommer att ha på yrkeshögskolan som utbildningsform, och på förutsättningarna att få behörighet och antas till yrkeshögskoleutbildning. Effekterna behöver analyseras ur dessa och andra perspektiv, bland annat hur väl utbildningarna fortsättningsvis motsvarar arbetslivets efterfrågan på kompetens.

Regeringen föreslår att samtliga de regeländringarna som nämns i avsnitt 1.1.3 ovan ska träda i kraft 1 januari 2017. För den händelse att regeringen beslutar att bemyndiga MYH att meddela föreskrifter om förkunskapskrav, bör bemyndigandet kunna gälla från samma tidpunkt som övriga författningsändringar.

Vi bedömer dock att det i nuläget finns vissa svårigheter för MYH att utnyttja en eventuell föreskriftsrätt. Vi tror att branschernas pågående arbete kring till exempel validering kommer att tydliggöra hur krav på särskilda förkunskaper kan formuleras. I samband med MYH:s arbete med att ta fram föreskrifter för nationellt likvärdigt innehåll, ingår krav på förkunskaper som en naturlig del. Arbetet inom detta område bör ge oss möjligheter att utveckla effektiva arbetssätt och ger oss erfarenheter som bör ge förutsättningar för att ta fram enhetligare förkunskapskrav för yrkeshögskoleutbildningar.

Rätt kompetens i rätt tid.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145, 721 05 Västerås, Sweden
www.myh.se